

КРЪГЛА МАСА – ИЗБОРЕН КОДЕКС

протокол

ВОДЕЩ /Иван Бедров/:

Какво се случва с Изборния кодекс, който вече беше приет в петък, т. е. как ще гласуваме и на предстоящите и следващи избори е вероятно най-интересната новина – затова сме и толкова много тук. Събитието, на което сме ви поканили, се казва „Изборните правила, какво очакват гражданите и какво направиха или не направиха политиките“. Малко по-рано си говорихме тук с няколко човека, че през последната година, година, може би година и месец-два – това е период на искания на граждани, най-различни. Винаги сме чували групи граждани да отправят искания към властта, но може би толкова наситен период не сме преживявали преди.

Първо, едни хора, никак не е малко, поискаха някакви правила, държавна регулация по-взискателна към монополите съответно, което да се отрази върху цените на тока, беше в началото. Много хора са надавали глас за това, че трябва да има свобода за инициативните, да не бъде рекетиран и притискан бизнесът. След това през лятото други хора нададоха глас за това, че трябва прозрачно да бъдат вземани решенията и да се знае кой взема едно или друго решение, едно или друго назначение и т. н. Исканията продължават и продължават. И винаги успоредно с всички тези събития са били поставяни искания за промяна на начина, по който избираме хората, които ни управляват. И всъщност това е сърцевината на всичко, защото когато ние като граждани отправяме искания за нещо, за каквото и да било, тези искания винаги са към хората на власт. И затова много преди да отправим някакви искания към тях, е важно да знаем и да вярваме в начина, по който ги избираме. Защото все пак конят е преди каруцата, нали.

Как ще протече днешното събитие? В началото г-жа Антоанета Цонева, директор на Института за развитие на публичната среда, ще представи доклад накратко какво се случи, опорни точки по това какво се случи с приемането на Изборния кодекс - тук има представители на водещи политически сили, на неправителствени организации, на Централната избирателна комисия, на много медии, след което ще имате възможност за кратки изказвания. Формата няма смисъл да е чак толкова строга, можем да влизаме в диалог, като разбира се ви призовавам да запазим добрия тон и в края на днешното събитие да научим нещо. Лично аз се надявам да науча как точно ще гласуваме, защото през последните дни, въпреки че минавам за средно информиран човек, аз не разбрах какво точно прие Българският парламент. Сега тук говорихме с едни хора – един разбрал едно, друг – друго, така че, ще има някаква полза.

Добре дошли, още веднъж. Заповядайте.

АНТОАНЕТА ЦОНЕВА:

Добър ден на всички. И аз ви благодаря, че отделяте от своето време, да благодаря на медиите за интереса, да благодаря на представителите на Българския парламент – на заместник-председателя на Парламента, също и на г-жа Цачева, на представители от Администрацията на президентството, извънпарламентарни партии – виждам хора от Реформаторския блок, виждам хора от други политически сили, социологически агенции, неправителствени организации, наблюдатели на избори, активни участници в публичния дебат. Благодаря на всички, че сте тук.

Това, което ние днес бихме искали да направим, е един спокоен разговор за това къде бяхме преди да започне процесът по създаване на нови изборни правила някъде към юни и къде се намираме сега, какво сме извървели, какво сме преодолели и какво все още не се е случило, какви очаквания имаме към това, което предстои. Нашата организация до края на седмицата ще изготви цялостен доклад за оценка на въздействието на изборните правила, такива каквито ние сме оценили тяхното действие по време на предсрочните избори 2013, и сега ще можем към това да сложим онова, което новият Изборен кодекс предлага и да оценим кои дефицити са адресирани и какво все още има за решение. На сайта на организацията до края на седмицата този цялостен доклад ще бъде представен.

Това, което имате пред себе си, са просто работни материали, които да подпомогнат дискусиата. В тях има данни, има графики, има някои заключения. Но това в никакъв случай не е изчерпателният ни поглед върху ситуацията, по-скоро това е работен материал. Това разбрахме ние, че е прието, ако имаме някакви разминавания и грешки, очакваме тези, които са приемали, да ни коригират, включително шегувахме се с Ивайло....., че се оказа, че аз самата не знам, че не са 32 избирателни района, а че все пак са 31 и Варна не е разделена на две части, да, което означава, че средата, в която се приема самият закон, не предполага дори въздух за самите експерти да разберат какво е прието, така че още веднъж казвам, ако в тези материали има някакви несъответствия, това ще бъде изчистено в рамките на дискусиата, защото, нали така, госпожо Манолова, днес това, което е прието, ще бъде предадено на президента и неговият текст, всъщност окончателен, ще можем да го видим по някакъв начин днес, утре, това, което е приел Парламентът. Защото има известна трудност по отношение на това да се запознаем какво точно е прието. И всъщност, след като 8 месеца се правеше Изборният кодекс, 8 дни се приемаше, има 8 дни до президентското вето, нали така.

И да започваме. Всичко започна от това, че много българи излязоха на улицата и пожелаха друг вид управление. Тогава управляващото мнозинство заяви, че ние не можем да отидем на нови избори, ако сме със старите правила. И така започнаха консултации с обществото за това какво то очаква. Ключов елемент от Изборния кодекс, разбира се, сърцевината на изборния процес е изборната администрация. Какво предлага новият Изборен кодекс по отношение на Централната избирателна комисия? Централната избирателна комисия ще се състои от 19 души, в предишния си състав тя беше от 21. Това, което най-бързо ще видим като ефект от новия Изборен кодекс, е, че след като Кодексът влезе в сила, в 15-дневен срок трябва да бъдат направени номинациите за членове на Централната избирателна комисия, да бъде избрано ръководство, което е нов елемент. Ръководството ще бъде избрано от парламента – председател, двама заместници и секретар, ще се излъчат чрез гласуване. И в същия този 15-дневен срок се

включва и предвиждането президентът да издаде указ, с който да назначи ЦИК. Вие ще ми кажете кой ще бъде крайният момент, в който ние ще видим Централната изборителна комисиия назначена. Но това ще чуем от представителите на Парламента.

В последния момент, тъй като се смени концепцията, в началото възгледа на вносителите беше, че трябва да има комисиия, която да е съставена на професионален принцип, но политическите партии отново не пуснаха ръчката от ЦИК и се запази политическо-квотният принцип. Така че, предвидената ротация, такава каквато примерно наблюдаваме в Конституционния съд – две години и половина от мандата, също отпадна в петък в последния момент.

Кодексът предвижда ЦИК да избере и Обществен съвет. Нашето изчисление, първата ни оценка на въздействието – при това разположение на политическите сили в Парламента, ЦИК ще се състои от: 7 души от ГЕРБ, „Коалиция за България“ – 6, „Атака“ – 2, ДПС – 2, Синя коалиция и НДСВ – по един. Това е съотношение, изчислено от получените гласове и съответно мандатите, които имат политическите партии в Парламента. Регламентът предвижда представените в Европейския парламент партии да получат по едно място, а парламентарно представените партии получават пропорционално представителство. Искам да кажа, че това съотношение във времето, в следващите пет години няма да се промени, но то може да се промени по отношение на районните изборителни комисиии, общинските изборителни комисиии, секционните. Защото казвам: ако има динамика вътре в самия Парламент и започнат да се отделят независими депутати, относителният дял на отделните групи започва да спада и е възможно в рамките на пет години да има други динамични съотношения, вече на другите нива в администрацията. Към момента можем да кажем, че картината в ЦИК ще бъде по този начин.

Какви са отрицателните ефекти според нашата оценка от това, че се запазва политическо-квотният принцип - силно политическо влияние според мен, което никога не е било добро за един такъв орган, и според нас ненужно голям брой членове на Централната изборителна комисиия.

Тук представяме една бърза графика за това, ние сме направили извадка от заседанията на Централната изборителна комисиия в целия предизборен период и установихме, че – виждате на тази графика, обикновено на заседанията гласуват между 12 и 15 души, т. е. тъй като те са 21 - за да има кворум, трябва да са 12, в голямата си част се намират на ръба на кворума. Нашата оценка е, че да има 19 души е твърде много, изводът ни беше, че трябва да са между 9 и 11 и да са избрани на професионален принцип, с една мощна администрация, която да може да прилага правилата. Но, уви, това не можа да се случи.

Положителни нововъведения по отношение на организацията на работата в ЦИК, решенията ЦИК. За първи път след прехода ще можем да видим как гласуват поименно членовете на Централната изборителна комисиия. Записано е, че задължително в протоколите ще бъде отбелязвано поименното гласуване. Това е една голяма битка, която нашата организация води – първо, стенограмите да станат публични и да се публикуват, после да се излъчват онлайн заседанията и сега това е следващата стъпка. Ние ще знаем всеки един член на ЦИК за всяко едно

решение как е вдигнал ръката си. Поддържане на видеоархив на заседанията по стенографски протоколи, публикувани незабавно. Имам тук известни съображения как става незабавно. Действително Централната избирателна комисия много бавеше своите протоколи.

ЦИК публикува – това е много важен момент, на страницата си списък с избирателните секции, техните номера, адреси, броя на избирателите в тях. Също за първи път, пак по искане на наблюдатели в изборите, това е много важен елемент по отношение на установяването на прозрачността в организацията, за нас като наблюдатели да знаем къде са секциите, колко избиратели има в тях, какви са техните адреси е ключово важно, за да планираме своето наблюдение. Според мен за всеки един избирател това е важно.

ЦИК ще има обучително звено и за първи път ЦИК – сега ще видим как това ще се случи, има по-силно влияние върху формирането на план-сметката по организационно-техническата подготовка. Казано е, че предложението на тази план-сметка се прави от ЦИК и след това Министерският съвет го приема. Според мен това е една стъпка по отношение на нейната автономност, но нека да видим как изпълнителната власт ще реагира на тази нова възможност.

Какво се случва с избирателната система? Остава пропорционална избирателна система, въвежда се 7 % праг за предпочитания, като този праг е валиден за местни избори и за избори за национален парламент. Тук беше направен много „лош пробив“ – в кавички го слагам. Практически нашата оценка е, че предпочитанията там е безсмислена, тъй като по настояване на ДПС тези, които не са употребили предпочитания, техният глас ще бъде отчитан за първия. Практически ефектът от това е, че се бетонират водачите на листите и пренареждането може да започне от втория в листата. Най-много ще пострадат районите, които имат т. нар. къси листи. Там, където има малък брой мандати и обикновено влиза по един представител, избирателите няма да има за какво да се състезават, защото дори да разместят листата, техният втори в нея няма да може да достигне до парламента.

Партиите предпочетоха да запазят и един елемент, който фаворизира много любимците на политическите централи. Отново, въпреки че има предпочитания, един кандидат ще може да бъде в две листи. И сега си представете, ако тези фаворити, както обикновено оглавяват именно първото място, бъдат избрани отново и отново чрез тези, които не са упражнили предпочитанията, излиза, че макар да си избрал някой, да си се съгласил с подредбата на листата, той може да реши да влезе от друго място. Несъотносимо и нерелевантно е да има предпочитания и в същото време кандидатите да могат да се кандидатира от две места.

Европейски избори - въвежда се 5 % праг, като изискването за това гласовете на тези, които не са употребили предпочитанията да се отчитат за първия, тук не е валидно. Искам това да подчертая, макар че има Изборен кодекс, нормите не са унифицирани. На тези избори през май при 5 % праг можете да разместите листата и кандидат, който не е на първо място в тази национална листа, да отиде на първа.

Искам една симулация да покаже съвсем бързо. Направихме симулация на база на резултатите 2009 г. Разбира се, това е симулация, не може по никакъв начин да е съотносима към това, което

ще се случи, но просто за да видите за какви числа става дума. Има ли сме преференция 15 %, помнете 2009, имали сме б, което не е прилагано в действащия кодекс, и сега се предлага 5. А като погледнем гласовете, изкарани от ГЕРБ, при 5 % преференция ще бъдат нужни около 31 хил. гласа, за да може някой от листата да отиде на първо място. „Коалиция за България“ при резултатите, които е имала 2009 – 24 хил. ще могат да я разместят, ДПС – около 18 хил. души ще могат да сменят favorita или изобщо да разместят листата, „Атака“ – също около 15 500, НДСВ – 10 300, и Синя коалиция – около 10 300 също. Това е демонстрирано по този начин за какъв дял от гласовете става дума.

Но, пак казвам, какво ще е състоянието на тези избори, колко участници ще има, каква активност ще има, защото тук става въпрос за активност от 34 % на изборите 2009. Ако сега имаме по-висока активност, разбира се, дяловете на тези, които трябва да преодоляват 5 %, ще се повишат.

По отношение на районите – разбрахме, че районите остават 31. Варна не се разделя, но нямаме район в чужбина – много силно очакване от страна на българската диаспора. Район в чужбина отново не е заложен в Изборния кодекс.

Говорим за отрицателните ефекти. Обезсмисляне на преференцията според нас на парламентарни и местни, партиите могат да се окажат насърчени да водят кампания да не се използва преференция. Защо казвам това? Нашето виждане беше, че много по-добре е да има т. нар. задължителна преференция, т. е. всеки да бъде задължен да отбележи нещо. Ако предпочитан кандидат, гласува за него, ако няма такъв, просто отбелязва първия в листата. И по този начин листата пак можеше да бъде пренаредена и нямаше да ги има тези негласни кампании, в които - виж те какво, наредили сме листата - ние знаем какво правим. Има такъв отрицателен ефект и на други места, където се прилага преференция.

Според нас, приетите правила не подобряват вътрешнопартийната демокрация. Хората, които са фаворити, ще стоят начело на листата заstopорени, бетонирани и не само, ще се кандидат и от две места. Тоест, тази вътрешнопартийна конкуренция, която оздравява партиите, според мен не е добре подплатена от новите правила, макар да има стъпка в тази посока.

Българите в чужбина остават в неравностойно положение. Те не могат да гласуват за кандидат и още повече пък да използват преференции.

Бюлетината – абсолютно различна бюлетина от това, което сме виждали до момента. Това, което предлагаша печатарите като вариант, беше тази бюлетина. Тя трябва да бъде интегрална със същия брой играчи, каквато е имала 2009. Това, което експертите предложиха и убедиха комисията, е бюлетина – това е една бюлетина оригинална от Косово, която се състои от две части: в едната част са партиите, в другата част са числа, с които се отбелязва предпочитаната преференция, но ние ще трябва да се научим да попълваме тази бюлетина. Какви са възможните отрицателни ефекти? Единственият отрицателен ефект, който ние отчитаме по отношение на такъв вид бюлетина, е, че при традиционно зле организираната информационно-разяснителна кампания в България избирателят може да се затрудни да разбере как да попълва правилно, което означава, че новата ЦИК трябва да употреби извънредни усилия, както и

неправителствените организации и наблюдателите да водят кампания, в която да обяснят по какъв правилен начин се попълва бюлетината, така че да има по-малко невалидни гласове.

Ако трябва да оценя кое е най-радикалното решение в този Изборен кодекс, това е въвеждането на тази бюлетина. Това е голяма смелост. Бих искала да го отбележа. Защото знам колко трудно се променят навичките на избирателите и колко трудно може да се организира качествена, мащабна, полезна информационна кампания от българските институции, не изобщо.

Регистрация и явяване на избори – нововъведенията отпадат до степенната регистрация на коалициите пред ЦИК. Досега партиите по предишния регламент се регистрираха отделно, след това всички регистрирани партии регистрираха съответно коалиция. Значително е намален броят на подписите, необходими за регистрации на партии и коалиции. Във вашите материали вие може да видите, че всъщност от най-малко 7 хил. подписа за регистрация на партия, сега партии и коалиции ще се регистрират с най-малко 2500 подписа.

Депозитите за участие от 10 хил. лв. са свалени на 2500 лв., а независимите кандидати се явяват с депозит от 100 лв. и събират подписка, която е не повече от 1% от броя на избирателите за съответния район, което е стандарт на Венецианската комисия, но не повече от 1000. Това са свръхоблекчени условия за достъп до политическото състезание.

Защо отбелязваме това? На миналите избори имаше много порочни практики. Тук давам една графика, в която се вижда, че 21 политически субекта от общо 36, които имаха регистрирани листи, бяха събрани 401 053 подписа, с които се регистрираха – това включва партии и коалиции, а изкарват 154 647 гласа. Очевидно, нещо в нашата политическа система не изглежда добре, а тук, във вашите материали, сме ви сложили класация на онези партии, които имат над 2,5 % подписи на лица, които нямат право на глас, т. е. хора под запрещение, чужденци, ненавършили определена възраст, хора, които излежават присъди. Виждате, че има такива играчи, които използват лични данни, за да се регистрират за избори. И тук един мой колега, който има дълъг казус със затворници, чиито подписи и лични данни бяха използвани, по-късно ще разкаже как реагира прокуратурата на неговото искане такъв тип действия на политически партии да бъдат разследвани.

Това, което също е предложение на неправителствени организации и залегна, е, че всеки вече ще може да провери в ЦИК дали фигурира в подписката на една или друга партия или коалиция. Тоест, заявявате вашето желание и може да установите дали някой е използвал вашите лични данни или вие просто сте там, където сте подкрепили съответната подписка. За нас това е по-висока гаранция срещу злоупотребата на политическите партии с лични данни.

Положителни тенденции – лесен достъп до избори на нови по-малки играчи и възможността за проверка. Възможният обаче отрицателен ефект – твърде лесният достъп до състезанието може да доведе до силно разпиляване на гласове и по този начин пак да окрупни големите тежки играчи и да доведе до ниска представителност. Ефект, който впрочем ние наблюдавахме 2009 – ето тук има графика, в която виждате, че 24 % от гласувалите всъщност останаха под чертата, те не намериха представителство.

По отношение на финансирането на кампанията – новост е, че таванът на финансирането за парламентарни избори се намалява от 4 на 3 млн. Тук имате графики и разбивки на кампанията 2013 г. Виждате, че политическите партии предпочитат да се финансират от субсидия почти на 100 % и твърде малък дял – приходи в кампанията става въпрос, това са на база отчети на Сметната палата правени тези разрези. Подробно може да ги видите в материалите си.

По отношение на кампанията в медиите. За нас е постижение това и ще направим мониторинг как ще се прилага това правило, от години правим застъпничество за него – политическата реклама да бъде ясно разграничена от редакционното съдържание. Това означава, че всяко едно платено съобщение или всяко едно платено съдържание трябва да бъде ясно маркирано както в електронните, така и в печатните медии. За първи път е предвидено време за агитация в обществените медии. Информацията за сключените договори се публикува в структуриран вид на страниците на медиите и се държи там до края на изборите.

За първи път според мен най-радикалното решение по отношение на медиите, след маркирането на платената реклама, е даването на медийни пакети от 40 хил. лв. на партии, които нямат достъп до субсидия, и 5 хил. на инициативни комитети.

Положителният ефект от тези нововъведения – подобрен достъп на новосъздадени по-малки формации до медии и увеличена прозрачност на договори между медии и партии. Виждате структура на разходите в кампаниите в България 2013 - 52 % от всички бюджети са дадени за медийни услуги. Това е страшно високо спрямо сравнения с други страни. Българската кампания е твърде медиатизирана и твърде ориентирана към пропаганда, а агитация не се води очи в очи с избирателите, а през медиите. Виждате, че 52 % е делът от всички разходи, насочени към медии. А пък тук има разбивка как бюджетът за медии се насочва към какви видове медии. 45 – към телевизии, 16 % - печатни, 12 % - БНТ, 11% - частните радиа, 9 % - онлайн медии, 4% - електронни сайтове и 3% - БНР. Това е разпределението вече вътре между самите медии.

Избирателни списъци – също недобър резултат. Може би това е след недоброто решение, което се взе за Централната избирателна комисия и отсъствието на район в чужбина – това е, че ние не направихме никаква стъпка към изваждането на т. нар. „мъртви души“ от списъците. Няма въведена активна регистрация и/или регистър на избирателите. В последния възможен момент отпадна дори възможността на база на гласуването по време на евроизбори да се постави основата на регистър на избирателите.

Недобри условия има заложени за изваждане от забранителния списък в изборния ден, включително чрез удостоверения, издадени от кметски наместник. Аз съм работила в община и знам, че регистърът на населението, неговият пряк достъп е само на общинско ниво. Кметският наместник няма как да установи дали някой отговаря на определени условия, тъй като той няма пряк достъп до общинския регистър.

Много ще ми е интересно как тази информация ще бъде набирана в изборния ден, по телефона ли ще става това, как ще се случи? И накрая, ако установим, че с такива бележки от кметски наместници са гласували много хора, изборният резултат вече е отчетен и какво точно се случва.

Знам, че е предвидена административно-наказателна или наказателна отговорност за длъжностни лица, но как ще бъде установено кой е подал до тях информацията и те как са я използвали, между другото това според нас е много слаб момент. Това че се отказахме от идеята удостоверенията да бъдат издавани от кмета на общината и разширихме обхвата върху кметове на райони и кметове на кметства и кметски наместници не е добро решение.

Избирателни списъци – отрицателен ефект. Остават т. нар. „мъртви души“. Те всъщност са евъргрийнът на българските избори. И този риск, който се съдържа в злоупотребата на представители на местната власт при издаването на такъв тип удостоверения.

Гласуването в чужбина, и завършвам. Това е снимка на наш наблюдател в Лондон – това е опашката пред посолството в Лондон, майските избори 2013 г. Гласуване в чужбина – действително облекчени процедури за разкриване на секции извън страната, облекчени условия за подаване на заявления и на хартиения носител, остава електронното заявление. Всички подробности ще ги видите в материала, за да не отнемам повече време.

И тук една интересна графика – откъде идват гласовете в чужбина, поне как е било 2013 г. От общо 115 800 гласували, виждате какви са дяловете. Най-висок дял в Турция, после в Испания, но вие виждате какви са дяловете. Те са в абсолютни числа.

Благодаря ви за вниманието. Материалът завърша и с препоръките, с които оставаме към Изборния кодекс. Ако мога да обобщя кои са силните страни на този кодекс. Силните страни на този кодекс са радикалните промени, свързани с отразяването в медиите, и все пак бюлетината, която ще изглежда графично по абсолютно непознат досега за българския избирател начин. И третото е все пак промяната на самата избирателна система, че все пак преференции са въведени на всички видове избори, с тази забележка, че в определени свои части ще видим те как ще проработят. Недобрите страни на този кодекс – провалената идея за създаване на професионална изборна администрация, липсата на регистър на избирателите, липсата на район чужбина, отхвърлянето на електронното гласуване дори в пилотен вариант.

Благодаря ви.

ВОДЕЩ:

По въпроса кога ще бъде избрана Централната избирателна комисия лично за мен остана едно неразбиране защо има толкова радикална разлика в начина, по който ще избираме национален и Европейски парламент от гледна точка на преференциите и как ще бъдат контролирани удостоверенията и тяхното издаване и т. н., всичко друго, което прецените, че е важно. Заповядайте.

МАЯ МАНОЛОВА:

Благодаря за поканата, благодаря за организирането на тази конференция. Наистина е важно хората да чуят какви са новите моменти в изборното законодателство, какви са новите неща, с които ще се сблъскват на предстоящите евроизбори. Добрата новина е, че Изборният кодекс е приет и че той ще действа за предстоящия евровот. Мисля, че е излишно да казвам, че той прави една огромна крачка напред спрямо действията досега Избирателен кодекс. Променя се, и благодаря, че това беше отчетено и от организаторите на конференцията, сериозно избирателната система. За първи път хората ще могат да гласуват за личности. За първи път преференциалният вот ще важи за всички избори и мисля, че в този смисъл това е най-смелият парламент от всички досегашни, защото такава промяна, по една или друга причина, не се осмели да направи никой досегашен парламент. На предстоящите евроизбори ще има 5-процентна преференция, която ще действа безусловно и която ще даде възможност наистина 5 % от избирателите на всяка една партия да препоредят листата на предпочитания от тях политически субект. Мисля, че това е една сериозна крачка напред и трябва да бъде призната на 42-рото Народно събрание.

Важно е, според мен, нещо, което беше пропуснато в презентацията, но трябва да бъде отбелязано, е, че за първи път се слага ред при отпечатването на бюлетините за избори. Те ще се печатат по реда на Наредбата за издаване на ценни книжа от печатницата на Българска народна банка и само от тези други печатници, които са лицензирани да печатат ценни книжа. Ще има много ясен контрол върху това колко точно бюлетини са напечатани и какво е тяхното разпространение по секции. За целта бюлетините ще имат и номера, т. е. да е ясно във всяка една избирателна секция колко бюлетини са влезли, колко са използвани, колко са върнати, като ще има и едно много сериозно средство срещу контролирането на вота, а именно ще се прави съпоставка дали избирателят е гласувал точно с бюлетината, която му е дадена от секционната избирателна комисия. По този начин ще се пресече индианската нишка и контролираният вот. Мисля, че хората ще се убедят на предстоящите избори колко е важно това нововъведение, защото ще се създаде много сериозно препятствие пред купувачите на гласове, пред тези, които контролират вота на българските избиратели.

Важна крачка напред, която не направи никой друг парламент, е съчетаването на интегралната бюлетина с преференциално гласуване. Това беше удобното извинение на всички досегашни парламенти да не въведат преференция за изборите. Мисля, че вече няма демократична държава, която да използва отделни бюлетини, защото те са едно изключително сериозно удобство за всички, които купуват гласове и контролират вот. И слава богу, че отделните бюлетини, вече и с този Изборен кодекс, остават в миналото.

По отношение на Централната избирателна комисия, първоначалното ни намерение, което е написано и в проекта за Изборен кодекс, който беше внесен в парламента, е за изцяло професионална и независима изборна администрация, която да се избира от Българския парламент, впрочем, такава е практиката на повечето европейски държави - централният избирателен орган се избира от съответния национален парламент. Имаше много сериозна съпротива след внасянето на проекта именно в тази му част, включително от парламентарната, а и от извънпарламентарната опозиция, като мнозинството в парламента беше заподозряно в опит едва ли не да обсеби всички членове и цялата Централна избирателна комисия. Затова, за да няма

напрежение и с парламентарната и извънпарламентарната опозиция, бяха разписани квоти за предложения на отделните политически партии, съобразно тяхното парламентарно представителство. Аз също смятам, че това е отстъпление от първоначалния проект, но го направихме, за да успокоим и гражданите, и опозицията в парламента и извън него, че техните интереси в Централната изборителна комисия ще бъдат защитени по един ясен и обективен критерий.

Нещо, което не беше отбелязано при презентацията, но което според мен е изключително важно, че за първи път се дава възможност на неправителствените организации да излъчват свои кандидатури за Централната изборителна комисия, както и това, че нейните членове ще бъдат избрани и съответно предложени за назначаване след публична процедура. Аз заявих и в рамките на приемането на Кодекса, ще го кажа и сега, че „Коалиция за България“ една част от своите членове в Централната изборителна комисия ще предложи въз основа на номинациите, направени от неправителствени организации. В интерес на всички е следващата Централна изборителна комисия да се ползва с доверието на гражданите, на опозицията – парламентарна и извънпарламентарна, и това може да бъде постигнато именно чрез персоналния състав на този изключително важен орган. Аз мисля, че всички приказки ще свършат до момента, в който се видят предложенията на партиите и в крайна сметка окончателните кандидатури за Централната изборителна комисия. Ако самите те имат висока професионална подготвеност, безспорна репутация и са предложени от гражданския сектор, една голяма част от съмненията и от въпросителните ще отпаднат.

Не мисля, че има някаква причина досега действащата ЦИК да остане и органът, който ще прави евроизборите, защото ще кажа, че тя изцяло се компрометира, особено по време на президентските избори, включително и по време на референдума. Сега няма да припомням и на организаторите на тази конференция за всички техни критики, за начина, по който действаше ЦИК, закрито, без достатъчно публичност и прозрачност, без достъп на медии и на наблюдатели до нейната работа. Така че, факт е, че и в Кодекса е записано, а и се надявам, че такива ще бъдат практиките, които ще утвърди следващата Централна изборителна комисия – абсолютно всички нейни решения да се вземат прозрачно, публично, с ясно обозначаване кой от членовете на ЦИК как е гласувал и с мотиви по отношение на всяко тяхно решение. По този начин според мен практиката да има жалби и сигнали, които са останали без произнасяне, да има произнасяния без ясни мотиви, да има случаи като случая например „Зеленогорски“, че това повече няма да се случи в следващата Централна изборителна комисия.

Не мога да се ангажирам с конкретен срок, тъй като нямам представа дали президентът ще наложи вето, дали ще спази определения му от закона 8-дневен срок да наложи вето. Тук използвам случая само да кажа, че във всички досегашни случаи, в които е налагано вето върху Изборен закон или Изборен кодекс, президентът е действал незабавно, мълнеоносно. Давам за пример Изборния закон през 2009 г., когато президентът Първанов наложи вето на следващия ден след неговото изпращане, или ще припомня приемането на Кодекса на ГЕРБ, когато президентът Първанов използва точно 4 работни дни, които бяха свързани с коледната и новогодишната ваканция, за да наложи вето на този кодекс. Надявам се, че президентските съветници са следили

внимателно целия процес по обсъждане на Изборния кодекс, стенограмите се изпращат своевременно. Окончателният текст е изпратен днес в Президентството, така че няма да бавят излишно цялата процедура и с много сериозни, надявам се, аргументи, ако ще налагат вето, ще го сторят в достатъчно кратки срокове, така че да не блокират целия процес основно по избирането на новата Централна избирателна комисия.

Ще отговоря на въпроси, ако има, и по останалите нови неща в Изборния кодекс. Нека да отбележа, че машинното гласуване, което на тези избори ще се проведе експериментално, ще бъде в до 500 секции по преценка на ЦИК. Ясно е, че такова нововъведение не може да бъде приложено радикално. Всъщност такава е практиката и на всички европейски държави. Навсякъде, където е прилагано машинно гласуване, това се прави поетапно, като първо се прави като експеримент, след това се прилага реално на местни избори и след това влиза изобщо законодателството, което урежда машинното гласуване в сила по отношение на национални избори. Няма причина да не следваме европейската практика.

По отношение на осигуряването на равнопоставеност на политическите субекти в кампания, всъщност с тази част, която се отнася основно до регистрацията на политическите субекти и за медийното отразяване на предизборната кампания, сме се съобразили изцяло с предложенията на гражданските организации. Така че наистина ще има облекчен достъп до участие в избори и ще има едно рамо и за малките субекти да могат да представят своите кандидати чрез безплатно отразяване в обществените медии и чрез медийни пакети за представяне на платформи и кандидати в частните медии. Мисля, че от това ще спечелят както малките политически партии и независимите кандидати, така и българските граждани, които ще имат една по-добра и точна информация за това кои са субектите и какви са техните платформи, какви са каузите, които защитават.

По отношение на повдигнатия въпрос, който се отнася до избирателните списъци, факт е, че раздутите избирателни списъци са един от големите проблеми на българския изборен процес. Факт е, че този въпрос беше решен частично в новия Изборен кодекс. Нека да дам едно пояснение за т. нар. удостоверения, които ще получават избирателите, които са попаднали в т. нар. забранителни списъци. Спомнете си ситуацията през 2011 г., когато десетки, стотици хиляди български граждани се оказаха незаконно включени в забранителните списъци, без за това да има никакво разумно обяснение. Те не попадат под забраната за това да не гласуват лица, които изтърпяват наказание „Лишаване от свобода“ или са поставени под запрещение и не отговарят на изискванията за уседналост. И тъй като нямаше никакъв механизъм, по който те, ако отговарят на изискванията да гласуват, да бъдат извадени от забранителните списъци, те така и не можаха да упражнят правото си на глас.

Това трябваше да бъде променено и мисля, че сме го направили по един адекватен начин, като ако в изборния ден съответният избирател установи, че се намира неправилно в забранителния списък, да може чрез администрацията, чрез местната администрация да бъде направена справка в регистъра. И тъй като за първи път забранителните списъци ще съдържат и основанието, въз основа на което избирателят е лишен от правото да гласува на тези избори, ще

може да бъде направена справка дали това основание съществува за лицето към датата на изборния ден. Тъй като естествено общинските администрации ще работят в изборния ден, справки ще могат да се правят в общинската администрация. Но представете си за една голяма община с населени места, които се намират на километри от общинския център, нормално е те да могат да получат такава справка и от кмета на кметство, след проверка в регистъра на населението, която може да бъде направена по факс, по телефон, по имейл или по всякакъв друг начин. Нека да кажа ясно, че за неверни данни в тези удостоверения лицата, които са ги издали, ще носят наказателна отговорност. Проверката за това дали издадените удостоверения са коректни ще се прави от ГРАО чрез възлагане от ЦИК. Такова правомощие и задължение е записано в Кодекса, можете да сравните текста. И в случаите, в които длъжностно лице си е позволило да издаде документ с невярно съдържание, служебно ЦИК ще изпраща тези данни в прокуратурата. Така че, има ясен механизъм за превенции и за пресичане на възможни злоупотреби.

Нека да завърша с едно изречение. Мисля, че наистина в голяма степен отговорихме на исканията на гражданите с новия Изборен кодекс. Неговото приемане не беше самоцел. Идеята е да осигури честни избори, да осигури повече активност и гражданско участие в изборния процес. Мисля, че това се постига с неговите текстове и се надявам всички да се убедят в това и по време на предстоящата предизборна кампания и на 25 май. Според мен след приемането на Изборния кодекс има място за три големи реформи, които да бъдат обмислени и подготвени и от Българския парламент, във взаимодействие с гражданските организации.

Първата е по отношение на адресната регистрация на българските граждани. Би следвало да бъдат проведени работещи правила, които да накарат българите, които живеят в чужбина, да декларират настоящия си адрес в чужбина, като по този начин много сериозно ще бъдат изчистени избирателните списъци.

Втората голяма реформа би могла да се случи след евентуално провеждане на референдум по отношение на мажоритарния вот. Ако българските граждани кажат, че искат мажоритарна избирателна система, след провеждане на референдум, има време тя да бъде обсъдена и евентуално да бъде въплътена в българското законодателство.

И третата реформа, която според мен трябва да се случи, е по отношение на пряката демокрация - Закона за референдумите. Той има нужда от сериозен ремонт по отношение на намаляване и на броя на подписките и на изискванията за валидност, така че допитването до хората да бъде реално и честно, а не просто инструмент за политическа употреба от институции или от различни политически партии.

ВОДЕЩ /Иван Бедров/:

Благодаря Ви много, госпожо Манолова.

ИРИНА АБАДЖИЕВА:

Аз съм член на Обществения съвет към Временната комисия за приемане и обсъждане на този нов Изборен кодекс и съм председател на една малка християндемократическа партия в България, която имаше опит в участие на изборите по кодекса, който стана популярен като „кодекса Фидосова“.

За съжаление, непропускливостта или избирателната пропускливост на нашата политическа система и в този нов Изборен кодекс е запазена. Това, което беше обнадеждаващо, е, че изобщо се тръгва към нов Изборен кодекс, не само към ремонт на заварения. За съжаление, резултатът също се приближава повече като изменение на заварения Изборен кодекс, защото имаше много ключови неща в заварения Изборен кодекс, които не се повдигат изобщо, и това може би обяснява толкова скоростното приемане на този нов Изборен кодекс.

Какво налагаше приемането според мен на нов Изборен кодекс – очевидната политическа криза, която има в кредита на доверие политическото представителство в момента в парламента. Тук беше изложено, че действително 24 % от гласувалите избиратели не са представени поради преразпределението с 4-процентната бариера и надълго и нашироко дискутирахме процентната бариера на преференциалния вот, имаше спорове в комисията какъв да бъде той. Действително, абсолютно много набързо и без особени дискусии беше подминат по-важен въпрос, който поставихме и който на обществен съвет, държа да отбележа това, все пак беше гласувано, че 4-процентната бариера в момента, при така създалата се политическа обстановка в България, трябва да бъде променена.

Ако се запази формулата 4-процентна бариера за влизане в Народното събрание плюс ограничен достъп до финансиране на самите политически партии, което беше заложено в предишния Изборен кодекс, и остана тук без да се дискутира, десет хиляди лева на година еднократно финансиране на физическо лице, като над 5 хил. лв. то минава на проверки. Няма право на финансиране от граждански организации, няма право на финансиране от фондации, от юридически лица и т.н. Вместо да има прозрачност, тя беше заменена със забрана, която налага съмнителност в подкрепата, която в крайна сметка е необходима, защото се появява следващият сложен елемент, достъпът до медиите. Независимо, че все пак бяха дадени тези 40 хил. лв медийни пакети, достъпът до медиите струва пари във време на изборна кампания.

Всъщност става едно състезание на пари и на бюджети. И затова не е странно, че в крайна сметка политическото представителство, при положение, че е било парично подплатено първоначално и това е било необходимо условие, за да се прескочи 4-процентната бариера, няма как да не е обвързано с капитали. Всъщност това, което наричаме олигархия по определение, е точно срещането на капиталови интереси и политици.

В крайна сметка, като добавим към всичко това и ЦИК, или тези, които в крайна сметка броят гласовете, се оказват избрани на партиен принцип от статукво в момента, ние няма как да

получим очакван резултат, много по-различен от този, който виждаме в момента, който, за съжаление обаче, не работи, видно от ситуацията, която е пред парламента и в парламента.

И нещо много важно, по отношение на списъците. Това беше отчетено в доклада на Венецианската комисия, но пак така не се отчете. При положение, че има възможност активно да се добавиш в списък, не виждам защо кое е точно пречка и как ще се наруши конституционното право да гласуваш, ако се изчистят наистина списъците от тези мъртви души. В крайна сметка беше установена и огромна разлика, в самото преброяване 2011 г. беше тиражирано това нещо. Близко 700 хил. бяха преброени повече, отколкото съществуват в избирателните списъци. Ако това са граждани, които просто не пребивават в България, при положение, че те биха могли да заявят своето желание за участие и гласуване в изборите, не виждам защо да не бъдат коригирани в този смисъл избирателните списъци.

РУМЯНА СИДЕРОВА – представител на ЦИК:

Аз ще започна с уговорката, че въпреки че знам много добре становището на своите колеги, не изразявам колективно мнение, което да е гласувано и прието с решение на ЦИК, доколкото поканата беше получена на последното заседание на нашата комисия, а Изборният кодекс още не беше факт, първо. И второ, задачите на една Централна избирателна комисия е прилагането на вече приетия и влязъл в сила действащ закон. Нейната функция е това, което законодателят е облякъл в закон, във форма, било закон или кодекс, тя да приложи на практика.

По време на изготвянето на проекта и на Изборния кодекс, когато бяха отправени до нас искания и ние като Централна избирателна комисия сме изпратили своите становища и виждания, голямата част от тях залегнаха в новия кодекс. И сега аз ще си позволя да изразя едно несъгласие, най-напред с организаторите на тази среща, по отношение на констатации за начина на избирането на членовете на Централна избирателна комисия, по-точно не начина на избора на членовете, тъй като това е политически въпрос, който се решава от българския парламент, а относно големия брой. Деветнадесет души членове на ЦИК не са голям брой. Това го заявявам съвсем отговорно и от гледна точка на своя практически опит като член на избирателна комисия от 2001 г. досега.

Централните избирателни комисии в България са били с променливо членство – от 25 и 21 члена – впоследствие знаете, с Изборния кодекс – 21 члена. Не бива само да се вторачваме в бройката, защото и пост факт е, че комисията е постоянно действащ орган. Именно това, че е постоянно действащ орган, създава необходимост от непрекъснатата възможност да се работи в тази комисия, не само на кампании, а непрекъснато, каквато беше практиката след 2011 г. със създаването на Изборния кодекс.

Била съм член на централните избирателни комисии, които са създавани ad hoc за всеки един избор, и на тази, която беше създадена 2011 г., и отговорно мога да заявя, че практическата работа по произвеждане на избори в държавата е в много по-голям обем към предстоящия

момент, с оглед и на съответните правила, които са залегнали в Изборния кодекс и са приповторени в новия Изборен кодекс. Още повече, че сега, с новия кодекс, който беше приет току-що, върху Централната изборителна комисия се поставят редица нови функции, включително медийните пакети, включително регистърът на изборителите и много други, които може да не се забележат при прочитане, но ако седне човек, при един сериозен прочит, ще види колко нови функции са възложени върху Централната изборителна комисия, които изискват непрекъснато поддържане на определени регистри и непрекъсната дейност в определена посока, с цел, разбира се, подготовка на изборите.

А вие знаете, че ние сме в един период, когато нормално ще протичат изборите, в който всяка година ще имаме избори. Това означава един непрекъснат период за работа. За сведение на хората, които са се събрали тук, още от края на м. октомври настоящата изборителна комисия започна подготовката на изборите за членове на Европейския парламент, защото, ако ние стояхме със скръстени ръце, много неща има, които няма да могат да са проведени.

Съжалявам, че по наш адрес се изказват, и това не е моя констатация само, непрекъснато негативни квалификации. Аз считам, че те не са верни. Позовавам се на доклада на ОСС по отношение на произвеждане на изборите и особено на доклада за произвеждане на парламентарните избори през 2013 г. и считам, че хубаво е да се оглеждаме и в тези оценки. Да, в началния период в 2011, нашата работа не беше докрай прозрачна, тя беше наложена на принципите, съществували дотогава в изборното законодателство, но промените в началото на 2013 г., февруари месец, които настанаха, не виждам как може да се говори за непрозрачност за заседанията, които са излъчвани онлайн и всеки желаещ може да присъства, дневен ред, който се публикува преди заседание.

Разбира се, тук приемам критиката на Антоанета Цонева, за късно публикуваните протоколи. Темпото на публикуване едва в последните месеци беше постигнато да е близко до датата на провеждане на събрания, но да е със стенографски протоколи, с пълното съдържание на това кой от членовете на комисията каква позиция е засегнал.

Добро е предложението сега в протоколите да се види и личното гласуване. Аз съм от хората в ЦИК, които не се притесняват и считам, че това е правилно, да се знае позицията, кой каква позиция е заел. За себе си ще кажа, че тази опашка в Лондон нямаше да я има, ако беше възприета позицията на....., която застъпвахме ние, за откриване на още поне две секции на територията на Великобритания.

Но да се върнем на другите притеснения, които бяха изразени, по отношение на списъците и удостоверенията. Списъците за гласуване са такива, защото всеки български гражданин, където и да се намира, трябва да бъде вписан в тях, защото според Конституцията той има право на глас. И затова аз изцяло подкрепям вижданията, които бяха развити от заместник-председателя на парламента, че предстои и следва да има една реформа в областта на гражданската регистрация, като насочвам, освен в областта на настоящия адрес в чужбина, който задължително трябва да се декларира, така и в областта на изписването на постоянния адрес и задължението за посочване на

постоянен адрес на територията на страната и може би тогава ще отпадне това, което медиите и някои други институции наричат мъртви души, а всъщност са реални български граждани, като изключим тези от тях, които са починали отдавна в чужбина, но никой от близките им не е заявил пред българската държава по официалния ред този факт.

Считам, че положителна крачка е уреждането на удостоверенията за това, че едно лице неправилно е включено в забранителен списък. Подкрепям това, което каза заместник-председателят на парламента, и за да разсея едни неприятни, или как да кажа, очаквания в обществото, че ще има фалшификации, притеснения, които винаги съществуват в българското общество, аз смело мога да ви кажа, че тъй като вече е изтекъл 3-месечният срок до изборите, защото датата е между 22 и 25 май, а по нашия кодекс очевидно това ще е 25 май, вече могат да бъдат засечени регистрите във всички населени места, в които се води регистър на населението, и по този начин да се избегне възможността за допълнително вписване на граждани, оттам и за неправилно издаване на такива удостоверения в изборния ден. Така че, има законодателни техники, които лежат в приложението на нашите закони и да могат да се преодолеят такива очаквания.

Аз обаче ще изразя една огромна тревога на членовете на Централната изборителна комисия, свързана с приетата в последния момент промяна, по начина, по който се формира администрацията на Централната изборителна комисия, с включването на възможност да има държавни служители в администрацията на ЦИК. Приемането на норма, която твърди, че само трябва да са на трудов договор, в момента срива нашата администрация, която ние с толкова огромен труд, при липсата на каквато и да е законова яснота, само от норма, че трябва да има администрация към ЦИК, в продължение на всичките тези месеци, които изтекоха след парламентарните избори, успяхме да формираме, включително да направим конкурси за държавни служители, и при възложените функции за провеждане, които ще наложат провеждане на търгове по ЗОП, разпореждане с огромни финансови средства, които трябва да се извършват от нас, първо, като първостепенен разпоредител на средства, второ, по тези медийни пакети, които ще получат малките участници в изборния процес, това ще е огромно затруднение, защото след около 15 дни ние ще се окажем без този кадър, който досега вършеше изцяло тази работа.

И когато встъпахме в длъжност, зад нас беше цялата администрация на Министерски съвет със съответния отдел, сега ние ще останем само с четирима служители на трудови договори със съвсем ограничени функции. Само в тази област считам, че е тревога. Има, разбира се, и затруднения от това, че малко по друг начин е структуриран кодексът, но доколкото правилата на изборите не са променени, аз считам, че тези юристи и други специалисти, които ще бъдат назначени в ЦИК, ще успеят да се ориентират и да приложат правилно кодекса, защото тук беше казано – това трябва да сме ние. И затова пожелавам на бъдещите членове на ЦИК да овладеят кодекса, считам, че това може да бъде направено.

ВОДЕЩ: Благодаря на Румяна Сидерова – представител на ЦИК.

....:

Много се надявам на подкрепата на колеги в професионален аспект, защото изборите са демократичното средство, демократичният акт, а правилата за изборите трябва да се направят професионално, за да заработи или да бъде успешен този обществен и политически акт на гражданите. В този смисъл само три кратки въпроса ще маркирам.

Първо, какво е постигнато според мен, участника във всички дискусии от 18 юни до този момент, какво е постигнато с настоящия Изборен кодекс. С настоящия Изборен кодекс ще се подобри организацията на изборите, ще се облекчи кандидатирането на всички кандидати, в това число и на независимите кандидати. Ще се облекчи като финансово условие, но няма да се постигне това, което има за цел един изборен кодекс или един закон, едни правилни правила, защото тези са, подчертаваме, неправилни. Ще се обоснова съвсем кратко.

Този закон дава възможност на партии като първи изборен субект и на коалиции от партии като втори изборен субект да кандидатират свои представители в 31 многомандатни избирателни райони, тъй като не се обособи 31, 32 или 33. Затова, това се отличава, мисля, че е вярно аналогично основание, от обстоятелството, че инициативният комитет на граждани може да кандидатира в един многомандатен избирателен район. Оттук се обяснява защо досега, за 24 години, не беше избран нито един независим народен представител. Това е обстоятелството, което елиминира г-жа Цачева, елементът на мажоритарност в преференциалната листа, елиминира и елемента на преференциалност в независимите инициативни комитети. Затова ние предложихме, въпросът за равнопоставеност на кандидатите трябва да се счита, най-малкото общо кратно е кандидат за народен представител. Кратното не е партия, не е коалиция по партии, кратното е кандидатът за народен представител да бъде индивид, защото той отговаря на конституционния текст, в който се нарича – всеки български гражданин има право на пряко, всеобщо, т.е. в Конституцията е обособено правото на пряко, всеобщо и свободно избирателно право. Няма как да се отиде към постигане на това нещо с този текст, т.е. коалиция по партии, партия и инициативен комитет. Трябва да се даде възможност на гражданите да кандидатират свои кандидати, равнопоставено на партиите и на коалициите. Тогава ще има честни избори, госпожо Манолова. Честни избори не означава честни за партии, означава честни за кратния гражданин. Това трябва да се запомни, да се знае.

Що се отнася до отчитането на гласовете, този изборен кодекс направи много. Той направи широка крачка напред. Това трябва да се признае. Що се отнася до прозрачността, съм съгласен с изказаните мнения. Що се отнася обаче до предизборната кампания, предизборната кампания се различава по следния начин, ще илюстрирам с една цифра, която се критикува в този кодекс. На гражданите се дават медийни пакети, което се представя като голям позитив, 40 хиляди. На партиите и коалиции от партии в един от видовете избори се позволява лимит от 6 млн. лв. Няма да го пресмятам, нека да го пресмятат тези, които го чуват. Разликата между 40 хиляди и 6 млн. лв. колко е и да говорят за равнопоставеност.

Последното, което бих искал да назова, което не се каза, засегна се, но не се каза категорично. Когато в изборите се правят правила, тези правила трябва да дадат възможност на някой да се явява и да действа вместо друг. Това е научена постановка, т.е. аз си давам моите правомощия, за да ми защитават интересите. В случая правомощията, които се дават примерно за партията X, която не стига 4-процентната бариера, се прехвърлят на партиите Y,Z и т.н., срещу които аз съм гласувал. Това се нарича кражба, обсебване, неправомерно, противоконституционно действие. Вземаш гласа на някого, който не е гласувал за теб, и си го отчиташ.

И последното – финансирането. Трябва да се даде нещо подобно на това, което се случи в образователната система, т.е. парите да вървят след ученика. Нека парите да вървят след кандидата, за да може този кандидат да осигури възможност на гражданите да се информират и да направят по-информиран избор си.

Благодаря.

В. НУШЕВА:

Искам да обърна вниманието на дискусията към два много съществени въпроса. На първо място, отговори ли Избирателният кодекс изцяло в новия законопроект на очакванията на българските граждани, формулирани преди десет месеца, и на препоръките на българските и международните неправителствени организации, които наблюдават изборния процес, и на експертите.

Вторият много съществен въпрос, на който бих искала да обърна внимание, е трябва ли да организираме избори по правила, създадени непосредствено преди провеждане на изборите. На втория въпрос струва ми се, че много ясно становище е изразила и Венецианската комисия и позициите, установените решения на Европейския съд по правата на човека, едногодишен срок. Асоциация „Прозрачност без граници“ също многократно е призовавала да бъде интензифицирана работата по приемане на нов изборен кодекс, минимум шест месеца преди изборите.

Какъв ефект наблюдаваме в момента? – Една изключително изнервена, притеснена обстановка във връзка с приемането на новия Изборен кодекс. Тук се появява първият риск, първи риск пред ЦИК. Всъщност ние ще се окажем в ситуация, която не само членовете на ЦИК се избират последния момент, ние ще се окажем в ситуация, в която администрацията, която има ключова роля по подготовка на предстоящите избори, ще бъде новоназначена. Оказваме се в ситуация, в която всички документи, свързани с изборния процес, трябва да бъдат разработени наново, защото ние работим по изцяло нов Изборен кодекс. Така че, отново връщам темата на въпроса върху тази необходимост – да имаме едно стабилно законодателство няколко месеца преди изборите.

Вторият въпрос, отговори ли Изборният кодекс на очакванията на гражданите и на експертите? - Да, Изборният кодекс има няколко сериозни пробива. Няма начин да не отбележим най-големия пробив, това са условията за отразяване на медийната кампания. На практика въвеждане на държавното съфинансиране, тук все още не е реализиран изцяло принципът за равнопоставен достъп на медиите, но все пак това е една много важна, правилна стъпка в правилна посока. Условията за регистриране на кандидатите, също, предстои обаче да видим дали това няма да доведе до ефект с разоряване на кандидатите, такъв, какъвто виждахме през 90-те години.

Негативните ефекти обаче. Въсъщност ние не намерихме решение на няколко ключови проблема – професионално, безпристрастно, експертно действаща изборна администрация, по възможност с такова действие на всички нива на изборната администрация. Същественият проблем за избирателните списъци, не е намерил своето решение. И аз призовавам наистина политическите партии в парламента да насочат своето внимание, и след провеждане на тези избори, към решаване на най-важния въпрос. Ние приемаме за даденост формирането на избирателни списъци въз основа на кодирани изведени данни от друг регистър – на ГРАО, създаден за други цели. Крайно време е сериозните миграционни потоци, вътре и извън страната, да намерят своето адекватно решение в избирателния регистър, съставен по настоящ адрес.

За да не отнемам повече от времето ви, бих искала само да маркирам, да привлека вниманието върху един друг въпрос, свързан с бюлетините. Необходимо е наистина много внимателно да бъде разработена процедура, която да гарантира запазване тайната на вота и липса на контролиран вот. Знаете, че такива са препоръките и на Венецианската комисия.

ВОДЕЦ /Иван Бедров/: Благодаря Ви много. Приближаваме към края. Господин Даракчиев, г-н Брезоев, след което заключителни думи от нашите основни говорители.

Г-Н ДАРАКЧИЕВ:

Здравейте. Аз консултирах позицията на една неправителствена организация днес. Основните моменти в тази позиция бяха 5-6 – професионална ЦИК, активна администрация, достъп до медии и нулева гаранция. Значи тази позиция при първото четене не сме проявявали огромно желание да я защитим, тъй като нещата са ясни по отношение на сегашния Изборен кодекс и да ви кажа с една дума защо. Защото в нашето предложение има една точка, изнесена пред скоби, и тя е, че е крайно време да спрем това безобразие на гласуване на най-важния закон в българската политическа система, изборен, с обикновено мнозинство и изобщо при най-обикновени условия, тип еднокамарен парламент. И правя връзка между това, което каза г-жа Димитрова, за това, че е необходима устойчивост, това, което се каза за стабилност на законодателството. Разбира се, че няма да има такова нещо, тъй като от 23 години българските управляващи, нещо като право на първа брачна нощ, имат върху изборното законодателство. За

да ги сравня, ще ви кажа например, че поне едно изследване сме направили в поне 20-тина страни, включително в няколко източноевропейски страни, където в единия случай заседават двете камари, в другия случай има квалифицирано мнозинство от 2/3. Във Франция и Испания има отличен закон. В Ирландия и Белгия, освен че си уреждат системите, си уреждат и как да се актуализират изборителните списъци в конституциите.

От тази гледна точка за мен в контекста на дебата, който започва, и това е хубавото на този кодекс, че слага начало на нов дебат и на фона на референдума това е основният въпрос, който трябва да помислим, дали ще оставим 61 български депутати теоретично, т.е. ако се въздържат „Атака“ и ДПС, могат да обърнат с краката нагоре българската политика и това е факт.

РЕФОРМАТОРСКИ БЛОК:

Ще кажа в началото, по-скоро ще се опитам да припомня, че Реформаторският блок беше може би първата политическа сила, която тогава остро постави проблемите от Изборен кодекс в момента, в който се появи окончателният проект на страницата на Народното събрание, и за съжаление, не мога да кажа в момента, че виждаме кой знае колко голямо подобрение в крайния вариант, т. е. може би най-доброто, което бих могъл да кажа за това, което гласува окончателно Народното събрание на второ четене, е, че то е малко по-малко лошо от първоначалния вариант, който беше много лош.

Защо започвам толкова критично и защо до голяма степен изразявам недоверието към добрата воля на управляващите да направят професионален избор, примерно, за изборната администрация? Много просто, защото поведението на управляващите в това Народно събрание... доказаха, че трябва да се търсят гаранции в тяхната добра воля. Тук конкретно визирам силно професионалния избор, който беше направен на 14 юни миналата година, и всички знаем, че този избор беше направен след предхождаща още по-професионална промяна в Закона за избор на шеф на ДАНС, а предполагам, че част от хората не си спомнят, но това беше правомощие на президента, което беше отнето от него и беше дадено на Народното събрание, пак във връзка с този професионален избор. Видяхме колко професионален беше той.

Други също такива прецеденти за високопрофесионални изборни процедури като примерно историята за избор на главен съдебен инспектор от близкото минало с тридневния срок за номинации, фактически тридневният срок, също са налице. За да бъде кратък и по същество на три основни неща ще се спра. И за мен основанията, с които ние пледирахме към президента да наложи вето в тази му част на Кодекса, остават и си мисля, че по отношение на тези три неща, които изложих, ще кажа – те са налице. И той, поне по наше убеждение, би бил абсолютно в правото си, има и моралното право да наложи вето там. На второ място, това е тази лъжемажоритарност, която на практика се предлага на българското общество за парламентарни и за местни избори. Тук е г-жа Димитрова от „Алфа рисърч“, мисля, че ако не съм точен, тя ще ме коригира, но по едно тяхно проучване, доколкото си спомням, над 80 % от българското общество искаше мажоритарен избор. На първо място говорях за мажоритарност по отношение на

преференциалното гласуване за Народно събрание, за народни представители и за местни избори. Тук конфликти и противоречия помежду европейските избори за мен е недопустим категоризъм в един нормативен акт, още повече от ранга на кодекс, какъвто е Изборният кодекс. На второ място, много сериозен проблем виждаме в номерацията на бюлетините и най-вече в предвидената възможност да се прави съпоставка при гласуването в секционната избирателна комисия. Иначе казано, след като избирателят е гласувал по начина, по който го чета аз в проекта, трябва да подаде на избирателната комисия, която да сравни неговата бюлетина, с която той вече е гласувал, с кочана, да види двата номера, някой може да си ги запише – не виждам проблем в това, след което тайната на вота много лесно може да бъде разкрита, при отваряне на урните. Тоест, това съпоставяне най-малкото задължително трябва да отпадне в Изборния кодекс. Няма никакъв проблем при отваряне на изборните кутии да се види дали е налице съответствие между бюлетините и номерата им. Те се получават, но не и когато човек не гласува.

И това, с което ще завърша, е във връзка с опашката, която преди малко стоеше на таблото. Недопустимо е в чужбина по подобен начин да се отнасяме към българските граждани и да няма задължение за консулствата и за българските посолства задължително да отварят изборни секции в изборния ден, ако трябва те да бъдат сезирани с определен брой заявления, молби и т.н.

Просто задължително те трябва да откриват в изборния ден секции, за да могат хората, които желаят, да отидат там и да гласуват.

И завършвам, последно изречение, че за мен като юрист срокът по чл. 100 от Конституцията безспорно е 15-дневен и там всякакви спекулации са крайно некоректни по отношение на президента, когато той, забележете, мотивирано упражнява това свое правомощие. Тоест, когато Парламентът близо 10 месеца се мота и не прие този Изборен кодекс, сега да искаме от президента в рамките на 5 дни или 6 дни да даде мотивирано забележки във връзка с евентуално вето, най-малкото е некоректно.

Благодаря много.

МИРА РАДЕВА:

Много Ви благодаря. Аз ще направя съвсем кратко изказване. Абсолютно съм съгласна с колегите, които очертах позитивните малки стъпки, които съществуват в този нов кодекс. Моето основно притеснение, говоря чисто социологически и аналитично, е от липсата на големи стъпки. Две неща ще кажа, които ми се струват проблемни по отношение на големите стъпки.

Първото измерение не е сравнението на този кодекс с предишния кодекс, а изобщо какво наложи да се правят кодекси. Нека да си припомним, това беше да има Избирателен закон, не преди всеки избори да се прави нов закон, а да има кодекс, който да дава устойчивост за години напред.

Първата права стъпка това е устойчивостта. Ако ние сме убедени, че този кодекс ще ни даде възможност да правим добри избори, които да отговарят на обществените очаквания години наред - нека да видим устойчивите демократични страни Щатите, Великобритания, Германия, ние ще кажем този кодекс е добър. Това, което чувам, включително от хората, които са приемали този кодекс, е, че те не са убедени, че в скоро време няма да има промени в този Изборен кодекс. Така че, първото ми притеснение е по отношение на голямата стъпка дали този кодекс ще е устойчив, ще очертае рамките на избирателната система, избирателните правила за години напред. Защото само ако имаме устойчива избирателна система, може всички – и актьори, и граждани, да са убедени в това, че имаме твърди правила.

Втората голяма стъпка, която ме притеснява, това е големият демографски проблем на България и как този кодекс отговаря на този проблем. Аз не мисля, че трябва в две различни рубрики да говорим за демографския проблем. Има много представители на медиите – днес всички първи заглавия на медиите са: „Къде отиват българските медици“, „Какво става, че има повече заети в чужбина, отколкото в България“ и множество други измерения на този голям проблем – демографския. При положение, че нямаме радикално голяма стъпка към привличане и към интегриране на българската избирателна общност в чужбина в съпричастност към проблемите на България, мисля, че тук не е направена една голяма стъпка.

Това са ми двете най-сериозни социологически притеснения. Имам два много кратки въпроса. Предварително се извинявам, че не съм изчала в детайли Кодекса, но имам два кратки въпроса, които мисля, че са важни. Става дума, че ще бъдат оповестени на страницата на ЦИК номерата, адресите на избирателните секции и броят на избирателите в тях. Моят въпрос е не се ли предвижда да бъде публикуван и обхванът на избирателните секции. Всеки, който работи отблизо с избори, знае, не знам по каква причина, че секция 35341 тази година включва две улици повече, две улици по-малко и т. н. Има една електорална биография, която доста се прекроява. Би било израз на прозрачност да се публикува и обхванът – кои са улиците, номерата, които включват избирателните секции. И второто нещо, един въпрос, който много ме безпокои и винаги буди – не разбрах, има ли промяна по отношение на това кой присъства в секциите, когато се броят бюлетините.

В повечето демократични страни една голяма стъпка би било най-прозрачното нещо на един изборен процес трябва да бъде броенето на гласовете и знаем от репортажите, които виждаме, че навсякъде по света се брои на отворени врати, даже много често се канят граждани, които да броят. В България всички знаете, че пет минути след края на изборния ден се заключват вратите и се броят на затворени врати, ако не на тъмно. Има ли промяна в процедурата, по която се броят гласовете, така че това да не става при строго или широко затворени врати. Това е вторият ми въпрос.

ЦЕЦКА ЦАЧЕВА:

Благодаря за поканата. Аз лично се надявах да имаме възможност да чуем представители на други институции преди г-жа Манолова да влезе в диалог. Така или иначе, факт е новият Изборен кодекс. Дали той е нов и дали изборите и отчитането на резултатите от тях ще се ползват с различен медиен отзвук, ще стане ясно след първите такива, които ще бъдат проведени по него.

От това, което бе презентирано като нови положения, от това, което сподели г-жа Манолова, за нас е изключително опасно за такъв обем промени, които са безспорни, никой не може да отрече, че няма промени, да се тръгва на изцяло нов Изборен кодекс и изцяло по нов начин кодифициране на сложната материя за произвеждането на изборите. Затова така с усмивка чух оптимистичното очакване, че в следващите пет години това ще бъде Централната избирателна комисия, която ще работи за изборите. Дано, дано не сме прави и дано не се случва така, че в резултат на проведени избори всяко едно ново парламентарно мнозинство да не тръгва да сменява изборните правила.

И както вече по добра наша традиция това се случва, винаги в навечерието на конкретен вид избор, за да ни се налага да смятаме колко са дните на президента за налагане на вето – дали са 8 или 15 по Конституция, това е следващият спор, който ще се обсъжда в обществото, преди да сме видели ефекта от новите правила, след като те вече са факт, за мен като представител на опозицията е нужно много внимателно те да бъдат коментирани. Категорично обаче няма как да се съгласим, че за първи път с тези правила българските граждани можело да гласуват за личности. Та в кой точно вид избор ще се случи, освен във възможността облекчените условия, нещо, което е безспорно, за издигане от инициативни комитети на кандидати за участие в изборите. Да, тук категорично ще има силно застъпен мажоритарен елемент.

След като бе отхвърлено предложението за смесена избирателна система, мажоритарният елемент остана само в пропорционалните листи на партиите и на коалициите. Затова от вотовете, тези за народни представители и за общински съветници, веднъж кандидатите безспорно са посочени от партиите и от коалициите, втори път с това, което се случи в пленарна зала, без да фигурират като предложения между първо и второ четене, с много условности дали е редакционно предложение и дали може да се случи с оглед правилата на Правилника, стана така, че водачът на листата е несменяем. Ако това е силният мажоритарен елемент и ако това за първи път ще се случи след провеждането на избори по този кодекс, аз мисля, че това е откровена заблуда за хората.

Идвам от моя избирателен район през тези почивни дни. Огромно, аз казах неразбиране, защото хората още не знаят как точно са разписани правилата за моделиране на бюлетините. Но тъй като г-жа Манолова каза, че по този начин се преодолявал контролираният вот, ние мислим точно обратното. Има немалки маси от хора, избиратели, които много лесно биха могли да бъдат манипулирани, като им се обясни, че вотът им може да бъде проследен, тъй като се знае номерът на съответната бюлетина. Аз се надявам в разяснителната кампания по правилата да стане ясно, че в Кодекса действително се съдържат правила, които дават възможност вотът да бъде такъв, какъвто трябва да бъде по конституция – именно таен.

Няма да се спирам в подробности. Вие знаете нашите основни разлики и това, че не успяхме изборен район в чужбина, това, че не успяхме, не ни стигнаха гласовете експериментално макар да бъде въведено електронното гласуване. Нещо, което считаме, че след време категорично ще се наложи като практика и в нашата действителност. Но, както се казва, времето е пред нас. Очакваме нови парламентарни мнозинства.

ВОДЕЩ:

Благодаря много, госпожо Цачева.

РУМЯНА КОЛАРОВА:

Аз съм го многократно заявявала и не мисля, че има нужда от някаква изрична декларация. От името на президентската институция говори единствено и само президентът. Така че, аз съм тук в качеството си на секретар, който отговаря за връзките с гражданското общество, но и в качеството си на човек, който преди няколко дни организира, поканвайки част от присъстващите тук, дебат в сградата на президентството, просто за да обсъди тенденцията, насоката, в която върви както гласуването на самия кодекс, така и, разбира се, и очакванията за ефектите, които ще има тази нова нормативна рамка.

Но първото нещо, което искам да кажа, е, че по Конституция президентът има 15 дни. Да се внушават някакви срокове от 8 дни, е опит за упражняване на политически натиск и това е моята оценка като социолог. Разбирам, че спомените на г-жа Манолова за политическия процес са в рамките на мандата на президента Първанов. Само че моите изследователски интереси отиват отвъд мандатите на президента Първанов. И всички знаем, защото аз това съм го изследвала, че както президентът Петър Стоянов, така и президентът Желю Желев, са използвали други срокове.

Второто нещо, което искам да кажа, и това пак не е от името на президента, е, че многократно президентът Плевнелиев е заявявал, че той няма да злоупотребява с процедурите. Пред БСП той заяви, че в разумен срок ще вземе своето решение. Така че, наистина считам за неуместно този опит да се упражнява политически натиск.

Разбира се, че ако бъде наложено вето, то ще бъде наложено в срокове, така че да даде възможност на твърде закъснелия парламент да се произнесе по вето. Това не го казвам, ами това просто го цитирам нещо, което президентът е декларирал.

Но тук в коментарите на Вашето изложение, г-жа Манолова си позволи да направи друго внушение, което за мен наистина вече никак отива отвъд рамките на здравия разум. Тя си позволи да каже, че искането за референдум може да бъде отложено защо, защото върви подписка в подкрепа на искането на президента. За искането на президента си има срокове, в които може да се вземе решение. Мисля, че в рамките на действащия правилник, който урежда дейността на

парламента, има такива срокове. Разбира се, че тук са възможни всякакви интерпретации и аз се надявам, че както президентът показва добронамереност и декларира в какъв срок ще се произнесе, така и парламентът трябва да прояви добронамереност и да не се опитва да търси пречки там, където ги няма. Поне за мен е неприемливо да се твърди, че подписката в подкрепа на искането на президента е аргумент за забавянето на решението на парламента. В това не виждам никаква логика, освен опит за някакъв вид политически внушения.

И, разбира се, на трето място просто искам да подчертая, че всички трябва да сме наясно, че този кодекс не е приет от парламентарно мнозинство. Този кодекс се прие от 120-те, с подкрепата поне, разбира се не всички от тях са присъствали, но волята, позицията на 120 народни представители, които подкрепят сегашното правителство. Затова разбирам, че е толкова болезнен въпросът дали президентът ще наложи вето. Президентът декларира, че няма да си играе с този вид процедура и просто нека мислим отговорно, нека мислим политически, нека не мислим с оглед на някакъв вид законови процедури, с които може да се спекулира.

Това е принципно позицията ми. Разбира се, че съм дошла тук най-вече, за да слушам, а не за да правя някакви декларации. И от тази гледна точка просто това е една реплика, която беше предизвикана от г-жа Манолова, а иначе съм дошла наистина да слушам, защото това е моята нагласа от самото начало, когато се виждам с представители на неправителствени организации.

ВОДЕЩ: Благодаря много на г-жа Коларова.

АНТОАНЕТА ЦОНЕВА:

Така или иначе се вижда, че най-горещата точка ще бъде оттук-нататък изборът на ЦИК. Аз призовавам, направете такава процедура по изслушване, по представяне на тия кандидати, така че да се снижи максимално усещането за това, че политиците не искат да пуснат ръчното управление на организацията на изборите. Със сигурност, ако влезем с такова напрежение по отношение на конституирането на ЦИК в изборите, ще бъде крайно негативно, тъй като през цялото време това ще се отразява върху доверието в нея и в продуцираните от нея резултати.

Не мога да не спомена това, че изобщо в постройката на постановяването на изборните ни правила няма никаква устойчивост. За последните години ние не сме провели парламентарни избори по една и съща избирателна система. 2009 имахме мажоритарни, 2013 нямаме мажоритарни, пропорционални. Сега имаме пропорционални с преференция, т.е. и в обществото битуват всякакви митове за това каква система трябва да въведем и щото да се пречисти политическият елит. Ако ние не повторим поне 3, 5 пъти една и съща избирателна система, няма как да установим нейните ефекти и нейните дефекти, а през цялото време ще бъдем в състояние на едни гадаещи по звездите хора какво би могло да се случи ако и ние експертите предварително да оценяваме, след това да оценяваме и т.н.

Значи липсата на тази устойчивост очевидно е крайно негативно положение по отношение на изборните правила. Съгласна съм и с г-н Даракчиев и това пак е част от неустойчивостта, че няма политическо мнозинство, което да няма първа брачна нощ с Изборния кодекс. 41-вото Народно събрание започна с изборен кодекс, след това го поправи преди изборите, сега отново имаме първа брачна нощ, но някак си булката никой никога не я харесва достатъчно и винаги резултатите, детето някъде не е прието, не е припознато от самото общество. Извинявайте, че се възползвам от Вашата метафора, намирам я изключително подходяща.

Това са моите заключителни думи. А ние като организация традиционно ще наблюдаваме изборите, ще наблюдаваме дейността на изборната администрация и ще се опитаме да способстваме по всички възможни начини изборният процес да бъде честен и открит. А това, което искам да призова медиите, моля ви по-малко негативизъм да отправяме към гражданите по отношение на това, че те не могат да разберат правилата, че те не могат да попълнят бюлетината. Аз съм убедена, че ако ние в България този образователен ценз, който има българският избирател, и този плурализъм в медиите не можем да направим информационна кампания, в която да обясним как де се попълни бюлетина, която се състои от две части, означава, че имаме трайни дефицити изобщо в цялата публична среда. Негативизмът за това, че българският избирател не може да се справи с такова решение, това е по-просто от попълването на тотофиш. Два номера, един вдясно и един вляво просто трябва да бъдат попълнени.

Но, ако ние през цялото време обясняваме, че това няма да стане, това е като самосбъдващо се пророчество. То наистина няма да стане и ще има много недействителни гласове.

Благодаря ви.

ВОДЕЦ: Благодаря много, че бяхте тук. И все пак много е важно да не забравяме, много е важно как точно избираме, но също така е много важно да има свестни хора със свестни идеи, защото не става само с процедура. Приятен ден.